

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ОХОРОНИ ПРАЦІ НЕПОВНОЛІТНІХ В УКРАЇНІ ТА ІНШИХ КРАЇНАХ СВІТУ

*Корнєва О.М., Дереза М.А., Артеменко О.О., студентки (гр. БТ-51, ФБТ КПІ ім. Ігоря Сікорського);
Гусєв А.М., к.б.н., доцент (каф. ОПЩБ КПІ ім. Ігоря Сікорського)*

Вступ. Право людини на працю є одним з життєво важливих, а способи реалізації даного права певним чином характеризують рівень розвитку суспільства. Соціально-економічні перетворення в суспільстві, розвиток ринкових відносин, різноманіття форм власності істотно розширили можливості не тільки працездатного населення, але і неповнолітніх на працевлаштування. Безумовно, працівники, які не досягли вісімнадцятирічного віку, повинні користуватися підвищеним захистом трудових прав, що здійснюється за допомогою створення сприятливих умов для їх праці, надання додаткових державних гарантій. Працевлаштування працівників у віці до вісімнадцяти років є досить гострою проблемою. Законодавче закріплення особливого ставлення суспільства до підростаючого покоління - це тенденція, яка характеризує багато країн світу.

Актуальність даної теми визначається особливою домінуючою роллю праці в житті сучасного суспільства, в житті підлітків. Питання про захист прав неповнолітніх на сьогоднішній день не втрачає своєї актуальності, більш того, воно залишається і повинно залишатися в майбутньому одним з основних напрямків розвитку трудового законодавства як в Україні, так і в інших країнах. Сукупність правових норм про охорону праці неповнолітніх осіб, встановленої у вигляді пільг, переваг у сфері праці та гарантій їх реалізації, утворює особливості правового регулювання праці названої категорії працівників.

Предмет дослідження - охорона праці неповнолітніх, які виходять на трудовий ринок.

Мета дослідження полягає в розгляді особливостей регулювання праці працівників у віці до вісімнадцяти років у різних країнах світу.

Аналіз публікацій. Трудовій поведінці неповнолітніх, присвячено ряд робіт вітчизняних і зарубіжних авторів. Проблематика, пов'язана з трудовою поведінкою молоді, вивчається з позицій різних напрямків наукових досліджень в області економіки праці, трудового права, соціології, соціальної психології, психології особистості, педагогіки, демографії [1].

Деякі аспекти регулювання трудової поведінки неповнолітніх, відображені в конвенціях і рекомендаціях Міжнародної організації праці, документах і матеріалах дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ) та інших міжнародних організацій. Існують також окремі публікації в наукових журналах, матеріали науково-практичних конференцій і семінарів[2].

Однак в наукових працях практично відсутні комплексні дослідження, присвячені аналізу трудової поведінки неповнолітньої молоді в різних країнах світу. До теперішнього часу в них розглядалися лише окремі аспекти трудових

відносин неповнолітньої молоді [3].

Основні результати дослідження. Нормальне функціонування трудових відносин неможливо без законодавчого регулювання та охорони прав неповнолітніх, які в силу свого віку не володіють достатнім досвідом і знаннями, щоб в разі порушення трудових норм забезпечити їх правовий захист. У той же час, держава розуміє необхідність отримання життєвого досвіду і дисциплінованості у підростаючого покоління, тому приділяє особливу увагу проблемі охорони праці неповнолітніх у відповідних законах та інших нормативних актах.

У більшості країн світу відносно трудового договору неповнолітні ототожнюються з дорослим штатом працюючих. Проте у сфері охорони трудової діяльності, відпусток та робочих годин для них існують пільги, що регулюються законодавчими важелями різних країн.

Охорона праці неповнолітніх займає особливе місце у міжнародно-правовому регулюванні, їй присвячено багато конвенцій та рекомендацій МОП.

В залежності від країни існують різні вікові обмеження, які залежать від виду діяльності. Наприклад, в Єгипті законом встановлений мінімальний вік для всіх видів роботи - 12 років, на Філіппінах - 14, в Гонконзі - 15. У Перу діють різні норми: в сільському господарстві мінімальний вік - 14 років, в промисловості - 15; в глибоководному риболовецькому промислі - 16, а для роботи в портах і в морі - 18. У багатьох країнах проводиться відмінність між легкими і небезпечними видами роботами, причому мінімальний вік для виконання легких робіт зазвичай становить 12 років, а для виконання небезпечних робіт - від 16 до 18 років [1].

У Кодексі законів про працю Російської Федерації (КЗпП РФ) закріплюється віковий критерій прийому на роботу - з 15 років. Особи, які досягли 14-річного віку і навчаються в освітніх установах, можуть прийматися на роботу тільки для виконання легкої праці, яка не порушує процесу навчання, у вільний від навчання час, за згодою батьків. В Білорусії особи, які досягли 16-річного віку, мають право на самостійне працевлаштування та укладення трудового договору. В окремих випадках, за письмовою згодою одного з батьків, усиновителя чи піклувальника, наймач має право прийняти неповнолітнього на роботу з 14 до 16 років для виконання легкої праці, не завдає шкоди здоров'ю і не порушує процес навчання.

В Україні згідно з чинним законодавством особи, які досягли 16 років можуть укласти трудові договори. Як виняток, приймають на роботу осіб, які досягли п'ятнадцяти років за згодою батьків чи опікунів. Для осіб, які не досягли даного віку, допускається укладання трудового договору з учнями загальноосвітніх шкіл, професійно-технічних і середніх спеціальних навчальних закладів для виконання робіт легкої категорії, що не шкодить здоров'ю і не порушує навчання, у вільний від процесу навчання час після досягнення ними 14-річного віку за згодою одного з батьків або особи, яка здійснює опіку над даною особою [2].

У ст. 7 Конвенції МОП «Про мінімальний вік для прийому на роботу»

зазначено, що прийом на роботу осіб, які досягли 14-річного віку допускається за наявності таких умов: а) ці особи повинні бути учнями загальноосвітніх шкіл чи інших навчальних закладів відповідної класифікації; б) виконувана робота має бути легкою і не завдавати шкоди здоров'ю чи розвитку; в) робота не повинна завдавати шкоди відвідуваності навчального закладу, порушувати навчальний процес і виконуватися у вільний від навчання час; г) отримано згоду одного з батьків або особи, яка його замінює [6].

Загальні правила найму неповнолітнього на роботу в США, Великобританії, Австралії, Канаді і Німеччині дуже схожі. У даних країнах роботодавець, який найняв на роботу неповнолітнього, обов'язково має дотримуватись наступних вимог: неповнолітній не повинен працювати під час процесу навчання; денна зайнятість не повинна перевищувати трьох годин на звичайний навчальний день (не більше 18 годин на тиждень), у вихідні підліток повинен працювати не більше 8 годин; під час канікул трудова діяльність не перевищує не більше 40 годин на тиждень; вихід на зміну для підлітка починається не раніше сьомої години ранку, а закінчується не пізніше 19 годин [3]. В Білорусії для них передбачений скорочений робочий час, а саме 35 годин на тиждень [4].

В Україні законодавством встановлено, що особи до 17 років повинні за чинним законодавством працювати не більше 36 годин на тиждень. Для осіб віком 15-16 років, а також для учнів від 14 до 15 років, що працюють під час канікул, встановлено зайнятість 24 години на тиждень. Для неповнолітніх, які працюють під час навчального року зайнятість не повинна перевищувати половини встановлених максимальних норм скороченого робочого часу, а саме не більше 18 годин на тиждень (при максимально допустимій для його віку 36 годин) [2].

Щодо тривалості щорічної оплачуваної відпустки для неповнолітніх працівників, то в вище названих країнах 15-річні особи мають право на відпустку, тривалість якої становить 30 робочих днів, 16-річні - 27 робочих днів, а 17-річні - 25 робочих днів [3]. Згідно ж з КЗпП України, неповнолітні працівники, не залежно від вікових категорій, мають право на щорічну оплачувану відпустку тривалістю 31 календарний день.

Законодавство європейських країн передбачає диференційований підхід до віку неповнолітніх працівників в питанні тривалості щорічної оплачуваної відпустки, що справедливо, так як в більш ранньому віці молодому організму потрібно набагато більше часу для відновлення сил як фізично, так і морально, ніж дорослій людині [5].

Для працюючих неповнолітніх передбачено медичні огляди. У Німеччині всі витрати на медичне обстеження неповнолітніх працівників оплачуються державою без залучення коштів роботодавця. В Україні та інших країнах СНД медичне обстеження проводиться за рахунок роботодавця. Слід зазначити, що в усіх країнах для прийому на роботу неповнолітній має пройти повноцінне медичне обстеження, а також проходити заплановані медичні огляди, пов'язані з контролем стану здоров'я працівників на підприємстві.

Порушення роботодавцем встановленого трудового законодавства в країнах ЄС розглядається або як порушення громадського порядку, або як кримінальні діяння, які призводять до сплати штрафу, що становить до 15 тисяч євро [5]. Підприємець, який тричі був засуджений до сплати штрафу за таке порушення даного закону, позбавляється права брати на роботу підлітків. В Україні окрім адміністративної та кримінальної відповідальності за порушення законодавства про працю також застосовуються фінансові санкції, в залежності від виду порушення.

Ще одна важлива відмінність законодавства європейських країн, зокрема Німеччини, Фінляндії, Швеції тощо, від українського полягає в тому, що воно зобов'язує кожного роботодавця, у якого працюють підлітки, вивісити на видному місці текст основних положень Закону про охорону праці неповнолітньої молоді.

Як в Україні так і в інших державах ЄС законодавство зобов'язує роботодавця вести реєстр працівників, які не досягли 18-річного віку, з вказуванням дати народження працівника, звільняти даних працівників, крім додержання загального порядку звільнення, також потребує згоди районної (міської) служби у справах дітей. Батьки чи опікуни можуть розривати трудовий договір з неповнолітнім, коли продовження його чинності загрожує здоров'ю неповнолітнього або порушує його законні інтереси.

Спільною для вище згаданих країн, включаючи Україну, є заборона залучати неповнолітніх до нічних, надурочних, до важких робіт і до робіт, які пов'язані з шкідливими і (або) небезпечними умовами праці.

Висновки. На сьогоднішній день, КЗпП України включає положення про працю неповнолітніх, статті якого відповідають нормам, прийнятим в західних країнах, стосовно можливості залучення неповнолітніх різного віку до праці різних типів важкості, відповідальності роботодавця, який заключає трудовий договір з неповнолітнім, та забезпечення оптимальних умов праці для неповнолітнього. Невідповідність полягає в термінах щорічної оплачуваної відпустки неповнолітнім працівникам та в вікових обмеженнях для прийняття на роботу.

Стрімкий розвиток сучасного світу, зокрема розвиток технологій дозволяє особам, які молодші за 14 років, працювати в сфері інформаційних розробок, тестувати інформаційні системи тощо. Проте розвиток законодавства не встигає за розвитком технологій, і тому не може регулювати трудові відносини таких неповнолітніх. На нашу думку, необхідно враховувати ці можливості працевлаштування неповнолітніх та розробити певні документи, що будуть захищати їх права, адже вони повноцінними учасниками трудових відносин. Зокрема, необхідно розробити документи, що стосуються охорони праці даних осіб, оскільки вони також потребують додаткових трудових пільг і гарантій, наданих державою під час виконання трудової діяльності.

Таблиця 1.

Порівняння положень охорони праці неповнолітніх в різних країнах

Параметр	Країни						
	Україна	Росія	Білорусь	США, Канада, Англія, Австралія	Німеччина	Швеція, Фінляндія	Япо нія
1	2	3	4	5			
Вікові обмеження (укладання договору у самотібно)	з 16 років	з 15 років	з 16 років	з 15 років			
Вікові обмеження (укладання договору у за згодою батьків)	з 14-річного віку			з 12-річного віку	з 13-річного віку		
Загальні правила найму	Неповнолітні не мають працювати під час навчального процесу. Забороняється залучати неповнолітніх до нічних, надурочних, до важких робіт і до робіт, які пов'язані з шкідливими і (або) небезпечними умовами праці.						
Денна зайнятість (кількість годин)	17-18р. не більше 36 год/тиждень, 14-16р. не більше 24 год/тиждень	35 год/тиждень		не більше 18 год/тиждень (під час навчання) не більше 40 год/тиждень (під час канікул)			

1	2	3	4
Тривалість оплачуваної відпустки	31 календарний день	15-річні – 30 робочих днів, 16-річні – 27 робочих днів 17-річні – 25 робочих днів	30 робочих днів
Забезпечення медичних оглядів	здійснюються за рахунок роботодавця	забезпечуються державою без залучення коштів роботодавця	
Відповідальність за порушення з боку роботодавця	Передбачена кримінальна та адміністративна відповідальність. Застосування фінансових санкцій при порушенні роботодавцем встановленого трудового законодавства		
Додаткові обов'язки роботодавця	Ведення реєстру неповнолітніх працівників	Вивішування тексту основних положень Закону про охорону праці неповнолітньої молоді(обов'язкове) Ведення реєстру неповнолітніх працівників.	

Література

1. Н.В.Васильева, С. Н. Щеглова. Подросток и работа: как уберечь себя от эксплуатации. - М.: Социум, 2001.- 30 с.
2. Кодекс законів про працю України, редакція від 20.01.2018. Електронний ресурс: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/322-08/page>
3. Трудовое поведение несовершеннолетней молодежи в рыночной экономике // Ломоносов – 2002: Международная конференция студентов и аспирантов по фундаментальным наукам, МГУ им. М.В. Ломоносова, 9-12 апреля 2002 Сборник тезисов. / Под общ ред. В.Н. Сидоренко и др. – М.:МАКС Пресс, 2002 – 0,2 п.л.
4. Трудовой кодекс Республики Беларусь // КонсультантПлюс: Беларусь [Электронный ресурс] / ООО «ЮрСпектр», Нац. центр правовой информ. Респ. Беларусь. – Минск, 2012.
5. Труд несовершеннолетних в мире и в России (нормативно-правовой аспект)// Ломоносов–2003: Международная конференция студентов, аспирантов и молодых ученых по фундаментальным наукам, МГУ им. М.В.

Ломоносова, 15 – 17 апреля 2003 Сборник тезисов / Под общ. ред. В.Н. Сидоренко и др. – М.: ТЕИС, 2003 – 0,2 п.л.

6. Про мінімальний вік для прийому на роботу. Конвенція № 138, ухв. Ген. Конференцією МОП 06.06.1973 р. // Конвенції та рекомендації, ухвалені Міжнародною Організацією Праці (1965-1999). — Т. 2. — Женева: Міжнародне Бюро Праці, 1999. — С. 988 — 994.